

SOCIAAL ECONOMISCHE RAAD
NOORD-NEDERLAND

JAARVERSLAG

2016

APRIL 2017

An aerial photograph of a Dutch landscape. A wide canal runs diagonally from the top left towards the bottom right. On the left side of the canal, there is a residential area with many small houses and some larger buildings. On the right side, there are large industrial or agricultural buildings, some with multiple roofs, and more fields. The landscape is a mix of green fields, grey roofs, and blue water.

**SOCIAAL ECONOMISCHE RAAD
NOORD-NEDERLAND**

Jaarverslag

2016

Inclusief jaarrekening

Voorwoord

In dit jaarverslag van de SER Noord-Nederland over 2016 informeren wij over de verrichte werkzaamheden van het afgelopen jaar. Daarbij zullen we ingaan op de in gang gezette en afgeronde adviezen in het afgelopen jaar.

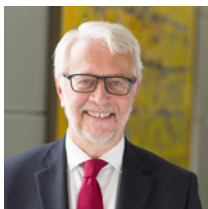
Meer dan ooit zijn onze adviezen, die in 2016 zijn opgestart, op interactieve wijze en in samenwerking met onze stakeholders tot stand gekomen. Dit is geheel in lijn met de al eerder in gang gezette aanpak van vraaggericht en interactief adviseren, zoals dat in onze missie en werkwijze is verwoord.

We hebben veel tijd gestoken in overleg en afstemming met onze stakeholders. Het is belangrijk dat de geadviseerde zich in hoge mate in de adviezen herkent, zodat afgeronde adviezen het begin worden van een traject gericht op uitvoering. Uiteraard blijven de adviezen de verantwoordelijkheid van de SER Noord-Nederland zelf.

Zoals in het vorig jaarverslag al werd aangekondigd hebben wij de in 2015 gestarte adviestrajecten 'Ondergrond, kansen voor Noord-Nederland' en de 'Noordelijke Retailagenda' begin 2016 afgerond. In 2016 hebben we gewerkt aan een advies over de noordelijke arbeidsmarkt op verzoek van het SNN. Dit advies 'Het werkend alternatief voor Noord-Nederland, de noordelijke aanpak maakt het verschil' is vastgesteld in december (publicatie begin 2017). Daarnaast is gewerkt aan twee adviesvragen van de provincie Groningen: het advies 'Duurzaam en Innovatief Bouwen' is afgerond en aangeboden aan de provincie in oktober. Het tweede door Groningen gevraagde advies over personalized & customized health, krijgt zijn afronding in 2017.

Namens SER Noord-Nederland,

Met vriendelijke groet,



Frans Jaspers, voorzitter



Inhoud

Inleiding	2
Organisatie, missie & werkwijze	3
Adviezen	6
Financiën	10

Bijlage 1	
Samenstelling SER Noord-Nederland 2016	13

Bijlage 2	
Samenstelling adviescommissies SER Noord-Nederland 2016	14

Bijlage 3	
SER Noord-Nederland in de media	15

Bijlage 4	
Jaarrekening 2016	32

Inhoud
Dhr. drs. H. Bloupot
Dhr. drs. FR. C.A. Jaspers

Opmaak
Carolien van de Beek

Fotografie
Koos Boertjens

Inleiding

De Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER NN) is in maart 2007 opgericht door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). De organisatie is aangesteld als het advies- en overlegorgaan van werkgevers, werknemers en leden-deskundigen van de drie noordelijke provincie. De SER Noord-Nederland wil een bijdrage leveren aan de agendavorming over belangrijke politiek /bestuurlijke thema's op het sociaaleconomisch en ruimtelijk economisch terrein in Noord-Nederland.

Als onafhankelijk adviesorgaan geeft de SER Noord-Nederland in de eerste plaats advies aan de gezamenlijke provinciale besturen van Drenthe, Fryslân en Groningen en aan noordelijke gemeenten. Ook andere stakeholders in het sociaaleconomisch domein, zoals kennisinstellingen en clusterorganisaties, kunnen ter advisering worden benaderd.

In het voorliggende jaarverslag wordt verslag gedaan van de uitgevoerde adviestrajecten van de SER Noord-Nederland in 2016.

Begonnen wordt met een omschrijving van de organisatie, missie en werkwijze. Vervolgens wordt een overzicht van de uitgebrachte adviezen gegeven. Daarop volgt de financiële verantwoording welke afgelegd wordt over de aan de SER Noord-Nederland ter beschikking gestelde financiële middelen in 2016. Tenslotte wordt een overzicht gegeven van de communicatieve uitingen over de SER Noord-Nederland in 2016.

Organisatie, missie & werkwijze

Sinds het bestaan van de SER Noord-Nederland is de organisatie het adviesorgaan van werkgevers, werknemers en deskundigen. Vanuit deze rol is de missie opgesteld, en de werkwijze vastgesteld.

ORGANISATIE

De SER Noord-Nederland is samengesteld op basis van pariteit tussen de vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemerszijde. De SER Noord-Nederland bestaat uit 15 leden en een voorzitter. Vijf leden vertegenwoordigen de werknemersorganisaties, te weten FNV (3 leden), CNV (1 lid) en VCP (1 lid). De werkgevers worden vertegenwoordigd door MKB Nederland-Noord (2 leden), VNO NCW Noord (2 leden) en LTO Noord (1 lid). Daarnaast zijn er vijf leden-deskundigen benoemd op de beleidsterreinen regionale economie, ruimtelijke ordening, innovaties, arbeidsmarkt & scholing en mondialisering van de economie. De meest recente benoeming van de leden heeft plaatsgevonden in 2016. Alle benoemingen zijn verlengd tot en met 31 december 2017.

De SER Noord-Nederland wordt ondersteund door het secretariaat, bestaande uit de secretaris en secretaresse. Daarnaast wordt op ad hoc basis extra ondersteuning ingehuurd.

Voor een overzicht van de samenstelling van de SER Noord-Nederland verwijzen wij u naar bijlage 1.

Werkwijze

De voltallige raad vergadert in beginsel eenmaal per twee maanden. De vergaderdata worden voorafgaande aan het jaar waarin ze gehouden worden vastgesteld door de Raad en openbaar gemaakt via de website. De vergaderingen van de raad zijn in principe openbaar. Adviezen worden altijd door de raad vastgesteld, waarbij de voorzitter streeft naar unanimiteit. In 2016 is de SER Noord-Nederland vijf keer bijeen geweest.

Deze vergaderingen van de SER Noord-Nederland worden organisatorisch voorbereid door de agendacommissie, die tevens fungeert als dagelijks bestuur van de SER Noord-Nederland. In die rol voert de agendacommissie ook

periodiek overleg met het dagelijks bestuur van Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN).

De SER Noord-Nederland behandelt de adviestrajecten inhoudelijk door middel van adviescommissies. Onder leiding van een lid-deskundige zijn er vijf vaste adviescommissies (regionale economie, ruimtelijke ordening, innovaties, arbeidsmarkt & scholing en mondialisering van de economie). Naast de schriftelijke adviezen bereiden deze adviescommissies ook lezingen voor en zijn ze gesprekspartner wanneer provincies en gemeenten behoefte hebben om naar aanleiding van adviezen door te praten over de wijze waarop de adviezen geïmplementeerd kunnen worden in beleid. Naast de vaste adviescommissies stelt de SER Noord-Nederland regelmatig ad-hoccommissies in. Deze commissies behandelen vraagstukken die geen betrekking hebben op eerdergenoemde adviescommissies. In 2016 is er gebruik gemaakt van een ad-hoccommissie voor Agenda Stad en voor Health.

Een overzicht van de samenstelling van adviescommissies kunt u lezen in bijlage 2.

MISSIE

De Sociaal Economische Raad Noord-Nederland is een adviesorgaan bestaande uit vertegenwoordigers van ondernemers, vertegenwoordigers van werknemers en onafhankelijke deskundigen. De SER Noord-Nederland wil een bijdrage leveren aan de agendavorming over belangrijke politiek/ bestuurlijke thema's op het sociaaleconomisch terrein, waarbij de kracht van de adviezen zit in de bundeling kennis van de drie geledingen, kwaliteit én breed gedragen door sociale partners. De SER Noord-Nederland adviseert via het Samenwerkingsverband Noord-Nederland met name aan de drie noordelijke provincies, Drenthe, Fryslân en Groningen, en aan de noordelijke gemeenten.

Uit verordening SER Noord-Nederland

De SER Noord-Nederland heeft tot taak:

1. *Het fungeren als overleg- en informatie platform inzake de algemene lijnen van de uitvoering van sociaaleconomische beleidsmaatregelen op noordelijke schaal ten einde een optimaal (noordelijk) regionaal sociaaleconomisch beleid te bevorderen.*
2. *Het - gevraagd of ongevraagd - uitbrengen van adviezen aan het Samenwerkingsverband Noord-Nederland of aan derden.*

Uitgangspunten

Bij het realiseren van de missie hanteert de SER Noord-Nederland de volgende uitgangspunten:

1. Onafhankelijkheid
De leden van de SER Noord-Nederland komen onafhankelijk tot een oordeel in de adviestrajecten.
2. Gevraagd en ongevraagd advies
De SER Noord-Nederland zal zelfstandig ontwikkelingen en problemen in de samenleving signaleren en dit onder de aandacht brengen van de relevante partijen/overheden.

Gevraagde advisering is in afstemming met de regionale overheden meer op de voorgrond gekomen. Op zich is dit een goede ontwikkeling, omdat daarmee de impact van de advisering op voorhand beter geborgd is. Behalve door het SNN wordt SER Noord-Nederland ook gefinancierd door SER Nederland.

3. Advies heeft impact
Een advies is geen doel op zich, maar een instrument om beleid mee vorm te geven. Belangrijk is dus dat de adviezen inzichten geven, die vertaald kunnen worden naar beleid en/of uitvoering daarvan. Het "eigenaarschap" van een advies moet na afronding dus overdraagbaar zijn. Dit betekent dat adviezen meer vraaggericht en interactief tot stand komen.
4. Vraaggericht en interactief
De adviesvraag wordt in overleg met de adviesvrager vormgegeven. Vervolgens wordt in het adviestraject de adviesvrager betrokken en "meegenomen" in het adviesproces. De advisering komt zoveel mogelijk in gemeenschappelijk overleg tot stand, waardoor ook de aansluiting bij de beleidsprocessen van de overheden beter tot zijn recht komt, vooral agendavormende adviezen. Van belang daarbij is dat ook de achterbannen van de SER leden worden betrokken.

5. Type adviezen

De adviezen van de SER Noord-Nederland komen tot stand door benutting van alle daarvoor benodigde aanwezige kennis en over de volle breedte van inbreng van de sociale partners.

Er worden vier typen adviezen onderscheiden:

- a) Adviezen in de vorm van een rapport (strategische adviezen waarvoor geen kortetermijnplanning geldt);
- b) Briefadviezen (korte adviezen over een bepaald actueel onderwerp);
- c) Agendavormende en opiniërende bijeenkomsten (implementatie en uitwisseling kennis staat meer centraal);
- d) Bijeenkomsten gericht op overeenstemming en draagvlak (kunnen leiden tot akkoorden/convenanten in de regio over bepaalde thema's).

Strikt genomen zijn bijeenkomsten geen adviezen. Echter het resultaat van die bijeenkomsten in de vorm van heldere verslaglegging van hetgeen de bijeenkomsten hebben opgeleverd of de akkoorden die eruit zijn voortgekomen ziet de SER Noord-Nederland ook als een vorm van advisering.

WERKWIJZE

De werkwijze om te komen tot afgeronde adviezen is in een aantal logische stappen te onderscheiden.

1. Adviesvraag
Nadat de adviesvraag is gedefinieerd wordt met een aantal relevante stakeholders en leden van de betreffende adviescommissie gesproken om de vraag verder te verdiepen. Op basis hiervan wordt de vraagstelling aangescherpt en voorgelegd aan de betreffende adviescommissie en aan de eventuele adviesvrager(s).
2. Conceptadvies
Het conceptadvies wordt door de adviescommissie vastgesteld. Indien nodig, bij voorbeeld vanwege vermeende gevoeligheid van een advies, kan besloten worden om een conceptadvies voor te leggen aan de Raad.
3. Eindadvies
Het eindadvies wordt vastgesteld door de Raad.

Elke adviesaanvraag kent een eigen aanpak. In de uitwerking kunnen verschillende methoden worden ingezet, bijvoorbeeld verdiepingsbijeenkomsten met deskundigen en/of betrokkenen, aanvullend (extern) onderzoek e.d. De aanpak wordt in overleg met de adviescommissie bepaald. Een conceptadvies wordt voor wederhoor voorgelegd aan de adviesvrager(s). De reacties van de adviesvrager(s) worden in afstemming met en ter beoordeling door de adviescommissie ofwel verwerkt in het eindadvies, ofwel er wordt gemotiveerd aangegeven waarom bepaalde reacties niet worden overgenomen.

In het proces worden de adviesvragers “meegenomen”, enerzijds om de bij hen aanwezige kennis op het onderwerp te benutten en anderzijds om ervoor te zorgen dat ze mede-eigenaar worden van het advies. Ook als het advies uiteindelijk niet door de adviesvrager wordt overgenomen, is in ieder geval bereikt dat het uiteindelijke advies niet uit de lucht komt vallen.

Communicatie

De woordvoering over de adviezen en de hierbij horende adviestrajecten wordt in principe gedaan door de voorzitter en secretaris van de SER Noord-Nederland of door de voorzitter van de betreffende adviescommissie, aangevuld door een vertegenwoordiger van elk van de sociale partners uit de SER Noord-Nederland.

De SER Noord-Nederland streeft ernaar om een transparante houding uit te stralen in zowel de digitale als gedrukte communicatie. Daarmee beoogt de SER Noord-Nederland met ingang van september 2016 meer zichtbaarheid op de online kanalen en meer consistent te zijn in het gebruik hiervan. Daarnaast is ook de wijziging in de website en een nieuwe tool voor een nieuwsbrief een goede aanleiding geweest voor een actievere communicatiestrategie.

De SER Noord-Nederland brengt jaarlijks minimaal zes keer een nieuwsbrief uit, voornamelijk enkele dagen na een raadsvergadering. Daarnaast wordt de website up-to-date gehouden door het plaatsen van nieuwsberichten over relevante onderwerpen, agenda-items en de adviesrapporten. Verder maakt de SER Noord-Nederland gebruik van social media, zoals Twitter, Facebook en LinkedIn. Tot september 2016 werden de social mediakanalen met name gebruikt om berichten van derden te delen. Vanaf september 2016 schrijft het secretariaat meer ‘eigen’ artikelen en is daarnaast actiever op social media door de dagelijkse activiteiten te promoten.

Het overzicht van de SER Noord-Nederland in de media bevindt zich in bijlage 3.

Bijeenkomsten

De SER Noord-Nederland acht het van belang dat actief over de adviestrajecten wordt gecommuniceerd. Om deze reden worden jaarlijks enkele lezingen of bijeenkomsten georganiseerd. De eerste bijeenkomst vond plaats in juni en is samen met MKB Nederland Noord georganiseerd. Deze bijeenkomst had als onderwerp de Noordelijke Retail Agenda, waarover zowel de SER Noord-Nederland als MKB Nederland Noord aanvullend op elkaar hadden geadviseerd.

Verder zijn er twee bijeenkomsten georganiseerd die in het teken stonden van het advies over de noordelijk arbeidsmarkt. De eerste hiervan, de SER Noord-Nederland Jongeren Challenge, werd gehouden om jongeren te betrekken bij dit adviestraject. Dit heeft een aantal goede aanvullingen op het uiteindelijke advies opgeleverd. Daarnaast werd in december een mini-symposium over een leven lang leren georganiseerd, waar alle stakeholders voor waren uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomst werden presentaties verzorgd door Theo Douma (lid adviescommissie Ons Onderwijs in 2032), Ton Heerts (voorzitter MBO-raad) en Jannie Lania (NHL, projectleider flexibilisering).

Adviezen

De adviesagenda voor 2016 bestond uit vijf adviestrajecten, twee doorlopende adviezen uit 2015 (Ondergrond, kansen voor Noord-Nederland en de Noordelijke Retailagenda) en drie nieuwe vragen van SNN en de provincie Groningen. De adviesvraag van het SNN, vertegenwoordiger van de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen, ging over de problematiek op de noordelijke arbeidsmarkt. De provincie Groningen heeft twee adviezen gevraagd, namelijk een advies over innovatief en duurzaam bouwen en een advies over de mogelijkheden voor (een schaa sprong) personalized & customized health. In de adviestrajecten die de SER Noord-Nederland in 2016 heeft uitgevoerd is veel aandacht besteed aan het betrekken van de relevante stakeholders en adviesvragers om te toetsen in hoeverre draagvlak bestaat voor de voorgestane aanbevelingen. Een advies is niet het eind van een traject, het zou vooral de start van een aanpak moeten markeren. Voor elk van de uitgebrachte adviezen is daarom voorafgaand aan het uitbrengen van het advies nadrukkelijk in bestuurlijke rondes met de adviesvragers gesproken.

MAART 2016 Ondergrond, kansen voor Noord-Nederland

In het advies 'Ondergrond, Kansen voor Noord-Nederland' dat de SER Noord-Nederland op 21 maart 2016 heeft aangeboden aan de noordelijke provincies, worden de overheden opgeroepen om de kansen die de ondergrond biedt voor economische ontwikkeling van het Noorden, te benutten. De SER Noord-Nederland geeft in dit advies onder meer aan dat de negatieve ervaringen met de gevolgen van de gaswinning in het Noorden de discussie over kansrijke mogelijkheden van de ondergrond bemoeilijken, maar dat het jammer zou zijn als economische kansen blijven liggen. In het advies wordt opgemerkt dat in dit verband van de fouten uit het verleden moet worden geleerd en dat de discussie over de kansen en risico's in volstreekte transparantie met de inwoners moet plaatsvinden. Alleen dan kan het noodzakelijke draagvlak voor nieuwe ontwikkelingen ontstaan, dat noodzakelijk is voordat met nieuwe activiteiten in de ondergrond kan worden gestart.

In het advies staan drie thema's centraal, namelijk:

- het gezamenlijke optrekken van de noordelijke provincies richting het rijk voor de inbreng in

de nieuwe structuurvisie ondergrond (STRONG), die medio 2016 werd verwacht;

- het opzetten van een kennisagenda, waarbij volstrekt transparante beschikbaarheid van de gegevens inzake de ondergrond en de mogelijkheid tot onafhankelijke toetsing van onderzoeken over de risico's van ondergrondse activiteiten (waaronder gaswinning) noodzakelijk is;
- het opstarten van een aantal pilots/experimenten gerelateerd aan kansen met betrekking tot de ondergrond en het beschikbaar stellen van de middelen daarvoor. Daarbij wordt nadrukkelijk ook een beroep gedaan op de regering om een deel van de aardgasbaten beschikbaar te stellen voor kansrijke ontwikkelingen in het Noorden.

Uitgangspunt van de SER Noord-Nederland is dat de activiteiten en pilots in de ondergrond een bijdrage moeten leveren aan de circulaire economie. In het advies wordt geadviseerd de aanwezige bronnen in de ondergrond te benutten om nieuwe economische kansen tot ontwikkeling te brengen. Het versterkt de lokaal aanwezige kennisinfrastructuur en is een basis voor nieuwe producten en diensten. Pilots die in het advies worden genoemd betreffen geothermie, algen-teelt, vervening en tijdelijke ondergrondse opslag

van warmte, waterstof, perslucht en zeer kleinschalige CO₂-opslag ten behoeve van bovengrondse toepassingen.

Na publicatie van het advies ging de aandacht in de pers en de reacties van bestuurders daarop vooral over een klein onderdeel uit het advies, namelijk het voorstel om kleinschalig te experimenteren met CO₂-opslag, mits veiligheid hiervan kan worden gewaarborgd.

Van de provincie Groningen hebben wij een afschrift ontvangen van een brief van gedeputeerde staten aan provinciale staten over dit advies. In de reactie aan Provinciale Staten wordt ingegaan op de verschillende thema's die we in het advies belichten. Duidelijk wordt dat de verschillende deeladviezen in hoge mate worden overgenomen, dan wel al zijn opgepakt. Uitzondering daarop is ons voorstel om op kleinschalig niveau te experimenteren met CO₂-opslag, mits dit veilig en verantwoord mogelijk is. Hier staan Gedeputeerde Staten vooralsnog afwijzend tegenover.

APRIL 2016 Noordelijke retailagenda

In het advies 'De Noordelijke Retailagenda', dat de SER Noord-Nederland op 5 april 2016 heeft uitgebracht aan de noordelijke overheden, wordt ingegaan op de problematiek van de Retail in Noord-Nederland en de rol die de lokale en provinciale overheden daarbij kunnen spelen.

In heel Nederland ontstaat een nieuwe dynamiek in de retail, waarin online winkelen een steeds grotere plaats inneemt en fysieke winkels zich meer en meer op de beleving van de consument richten. Hoewel steeds meer retailers hun producten zowel offline als online aanbieden, spelen nog niet alle retailers in Noord-Nederland voldoende in op de nieuwe dynamiek in de retail. Hierdoor is hun onderneming niet toekomstbestendig. Daar komt bij dat retailers in Noord-Nederland te maken hebben met de specifiek regionale ontwikkelingen van krimp, vergrijzing en ontgroening. Met name in Noord-Friesland, Noordoost-Groningen en Oost-Drenthe is een bevolkingskrimp en trek naar de steden zichtbaar. In deze gebieden neemt het economisch draagvlak verder af. Dit heeft grote gevolgen voor het voorzieningenniveau in de dorpen. Naast het verdwijnen van voorzieningen in zorg en onderwijs, verdwijnt ook een deel van de retail.

Gezamenlijk leiden het veranderend consumentengedrag en demografische veranderingen in het Noorden tot een nieuwe dynamiek in de retail. Hierin is minder behoefte aan fysieke winkels, wat in veel steden en dorpen tot een toename van de leegstand heeft geleid.

Nu de economische crisis voorbij is, is bij zowel overheden als ondernemers momentum ontstaan om de retailsector te vernieuwen. De betrokken

partijen zijn hier nu afzonderlijk mee bezig. De Noordelijke Retailagenda geeft de aanzet tot een meer gecoördineerde, gezamenlijke én kansrijke aanpak in Noord-Nederland.

In 'De Noordelijke Retailagenda' worden vijf aanbevelingen gedaan om inhoud te geven aan de rol van de overheden.

1. Doe een gezamenlijk toekomstgericht koopstroomonderzoek op Noord-Nederlands niveau.

Een koopstroomonderzoek op Noord-Nederlands niveau biedt provincies en gemeenten een beter zicht op zowel gemeentelijke, regionale, provinciale en bovenprovinciale koopstromen. De provincies spelen hierin een regisserende en faciliterende rol door financiële middelen, kennis en mankracht beschikbaar te stellen. Zij kunnen hierbij gebruik maken van de onderzoeken die al zijn gedaan.

2. Stem het retailbeleid van verschillende gemeenten en provincies op elkaar af en kijk met een brede noordelijke blik naar de Noord-Nederlandse retail

Door het retailbeleid van gemeenten en provincies op elkaar af te stemmen kan de strijd tussen gemeenten worden ingeperkt en kunnen zowel koop- als functiestrategisch worden ontwikkeld. Ook leidt het afstemmen van beleid tot een bredere blik op de Noord-Nederlandse retail. Commitment is hierbij het sleutelwoord. De regierol van de provincie kan alleen succesvol zijn als gemeenten zich hieraan committeren.

3. Breng alle partijen in een retailgebied samen om gezamenlijk het centrum toekomstbestendig te maken en de leegstand aan te pakken

Om het overschot aan winkeloppervlakte op te lossen, de leegstand te verminderen en leefbaarheid te vergroten, moet in retailgebieden worden samengewerkt tussen overheid, ondernemers, vastgoedeigenaren en financiers.

4. Geef retailondernemers de ruimte een authentiek winkelconcept te ontwikkelen

Tussen droom en daad staan bestemmingsplannen in de weg en vergunningstrajecten: meer klassieke manieren van overheden om sturing te geven aan wat er in de binnenstad gebeurt. Wat betreft de SER Noord-Nederland is de rol van de overheid meer een faciliterende. De overheden kunnen mede mogelijk maken dat de ondernemers beleving kunnen bieden.

5. Bekijk en benut de kansen die de veranderingen in het Noorden bieden

De SER Noord-Nederland meent dat niet alleen retailondernemers zelf, maar ook de overheden in het Noorden moeten kijken hoe

Noord-Nederland gebruik kan maken van de kansen die er liggen bij zowel online als fysieke retail. Wil Noord-Nederland een vooruitstrevende regio worden op retailgebied, moet vooruit worden gedacht in plaats van alleen te reageren op ontwikkelingen.

Bij alle aanbevelingen geldt dat samenwerking tussen de verschillende partijen van overheid en bedrijfsleven cruciaal is.

Na publicatie ging de aandacht in de pers uit naar drie thema's, namelijk de ruimte in het Noorden voor Factory Outlet Centra, aanpak in het terugdringen van leegstand in verschillende winkelgebieden en de noodzaak van een koopstromenonderzoek. In oktober sloten de (noordelijke) provincies een Retail deal met de minister van economische zaken. Met deze deal spraken de noordelijke provincies met de minister af dat zij een noordelijke retailagenda gaan opstellen. Dit volgt in hoge mate het advies van de SER Noord-Nederland.

SEPTEMBER 2016 Nota Innovatief en Duurzaam Bouwen

Op 21 september 2016 heeft de SER Noord-Nederland het advies over 'Innovatief en Duurzaam Bouwen' aan gedeputeerde Brouns van de provincie Groningen aangeboden. Het betreft een advies op verzoek van de provincie hoe er middels een interactief proces tot een breed gedragen aanpak kan worden gekomen, om de koppeling tot stand te brengen tussen aardbevingsbestendig, energiezuinig en levensloopbestendig bouwen.

In de analyse van de SER Noord-Nederland bleek al gauw dat op het vlak van aardbevingsbestendig bouwen en energiezuinige toepassingen al de nodige acties worden ondernomen en dat het levensloopbestendig bouwen nog onderbelicht bleef/blijft. Daarom heeft het advies zich geconcentreerd op het invoegen van het levensloopbestendige in de bestaande aanpakken voor aardbevingsbestendig en energiezuinig. Hierbij werd tegelijkertijd geconstateerd, dat beginnen in het aardbevingsgebied heel goed is vanwege de goede koppelmogelijkheden van de drie thema's, maar om werkelijk economisch effect te sorteren met levensloopbestendig bouwen een veel bredere regionale aanpak gewenst is.

Geconstateerd wordt dat er veel gebeurt, maar veelal erg versnipperd vanuit verschillende belangen. In het advies wordt een voorstel gedaan om die verschillende belangen bijeen te brengen in een gemeenschappelijk (tijdelijk) aanjaagteam, zodat er een effectieve sturing op het proces ontstaat met een duidelijk afgebakende opdracht. Het gaat hier dus om de wil tot samenwerken en uit de gesprekken die zijn gevoerd is het positieve beeld ontstaan dat relevante partijen daartoe

bereid zijn.

De opgave voor het aanjaagteam is onder meer:

- Vormgeven van een publiek-private ontwikkelomgeving en opzetten werkorganisatie die facilitair kan worden ondergebracht bij een deelnemende partij. In deze werkorganisatie kunnen op te kopen huizen in het aardbevingsgebied worden ondergebracht, waardoor experimenteerruimte in bestaande huizen wordt gerealiseerd.
- Initiëren van onderzoek gericht op kwantificering van de demografische/sociale ontwikkelingen en opzetten van maatschappelijke kostenbatenanalyse van de effecten van levensloopbestendig bouwen.
- Opzetten financiële arrangementen om levensloopbestendige bouw bij particulieren te stimuleren.
- Maken van een protocol waarin het intellectuele eigendom van innovaties wordt geregeld.

Met de voorgestelde aanpak kan worden bereikt dat Groningen een toonaangevende regio wordt op het gebied van duurzaam en levensloopbestendig bouwen.

Namens de provincie Groningen heeft gedeputeerde Brouns gezegd dat hij de adviezen overneemt en 'ermee aan de slag gaat'.

DECEMBER 2016 Werkend alternatief voor Noord-Nederland, de noordelijke aanpak maakt het verschil

Dit advies is vastgesteld op 14 december 2016, publicatie op 6 februari 2017.

Het SNN, vertegenwoordiger van de provincie Drenthe, Fryslân en Groningen, heeft de SER Noord-Nederland gevraagd om te adviseren over de noordelijke arbeidsmarkt. Mede door veel partijen hierbij te betrekken is dit advies tot stand gekomen.

In het advies 'Het werkend alternatief voor Noord-Nederland, de noordelijke aanpak maakt het verschil' worden de overheden opgeroepen om een regiodeal te sluiten met sociale partners, UWV en de Regionale en Agrarische Opleidingscentra. De regiodeal bestaat uit concrete afspraken over een aanpak voor een leven lang leren en een aangepaste werkwijze aan de onderkant van de arbeidsmarkt voor toeleiding naar arbeid.

Leven lang leren

De SER Noord-Nederland richt het advies met name op mensen met een mbo-opleiding op niveau twee en niveau drie, omdat er door de robotisering en automatisering vooral een probleem dreigt voor deze groep. Bovendien is er tegelijkertijd in een aantal sectoren een schreeu-

wend tekort aan goed opgeleide vaklieden, wat door de verwachte economische groei alleen maar groter wordt. Enerzijds is er dus een overschot aan mensen met 'verouderde' opleidingen en anderzijds zijn er tekorten. Het overbruggen van dit kwalitatieve verschil gaat niet vanzelf. De uitdaging is dus om de beroepskwalificaties op peil te houden door om-, her- en bijscholing. De SER Noord-Nederland komt daarom voor een leven lang leren met vier aanbevelingen:

1. zorg voor bedrijfstakgewijze scholing;
2. zet een regionaal opleidings- en ontwikkelingsfonds voor mbo'ers op;
3. faciliteer kleine ondernemers bij de ontwikkeling en scholing van medewerkers;
4. maak een programma voor scholing van werkenden en werkzoekenden dat zich richt op clusters van kleinere bedrijven.

De provincies kunnen zowel het initiatief hiervoor nemen als dit faciliteren. De sociale partners zouden in samenwerking met onderwijsinstellingen het voortouw bij de uitvoering moeten nemen.

Toeleiding naar arbeid

Een ander belangrijk spoor in het advies gaat over de onderkant van de arbeidsmarkt, mbo-1 en lager opgeleiden én langdurig werkzoekend. De uitvoering van de toeleiding naar arbeid door gemeenten en UWV is flink versnipperd. Ook laat het her- en erkennen van de kwaliteiten en mogelijkheden van werkzoekenden nog te wensen over.

Dit vraagt om een sterk bestuurlijk commitment, waarbij wordt gestuurd op doelgerichte samenwerking. Er is een betere bestuurlijke verbinding tussen sociaal domein, economie en onderwijs nodig. De aanbevelingen zijn bedoeld om verdere samenwerking te bevorderen en de 'eigen-kaartenbak-eerst-systematiek' te doorbreken, zodat publieke partijen beter kunnen voorzien in de vraag van het bedrijfsleven. Ook moeten belemmerende regels die maatwerkoplossingen voor mensen in de weg staan, worden weggewerkt. Want effectiviteit moet boven rechtmatigheid gaan. De SER Noord-Nederland pleit ervoor dat de regio zich hiervoor in Den Haag gezamenlijk sterk maakt. Ook wordt aanbevolen om het opzetten van sociale ondernemingen te stimuleren, zodat de kansen voor mensen met een beperking worden verruimd.

Lopende adviestrajecten

Personalized & Customized Health

De provincie Groningen heeft eind 2015 gevraagd advies uit te brengen over het thema personalized & customized health. Naast dit onderwerp werd ook verzocht advies uit te brengen over het onderwerp duurzaam en innovatief bouwen. Dit advies, waarin de nadruk vooral lag

op het levensloopbestendig, c.q. -behendig bouwen (zie hiervoor), is in oktober 2016 afgerond. De adviesvraag over personalized & customized health ligt in zekere zin in het verlengde hiervan; ging het eerste advies vooral over de gebouwen, dit advies richt zich op hetgeen in die gebouwen aan nieuwe en innovatieve zorg kan plaatsvinden.

Het advies dat in 2017 wordt afgerond heeft als vraag van de provincie:

Een belangrijke opgave in Noord-Nederland is om - ondanks toenemende vergrijzing, bezuinigingen en krimp - de zorg in plattelands gebieden kwalitatief hoogwaardig, toegankelijk en betaalbaar te houden. Dit vergt meer preventie, maatwerk en zorg aan huis, waarvoor nieuwe zorgconcepten moeten worden ontwikkeld die worden ondersteund door slimme technologie en systemen. Het afgelopen decennium heeft Noord-Nederland fors geïnvesteerd in ontwikkeling van nieuwe kennis op het gebied van gezond ouder worden, alsmede in nieuwe hightech systemen en verwerking van big data. Via combinatie van deze sterkten is een schaa sprong in de ontwikkeling van slimme systemen voor decentrale zorg mogelijk. De ambitie van dit icoonproject 'nieuwe technologie voor decentrale zorg' is om met geïnteresseerde zorgaanbieders, bedrijven, gemeenten en financiers een ontwikkelomgeving te creëren waarin op basis van concrete behoeften van gebruikers maatwerkoplossingen worden ontwikkeld en getest, die vervolgens grootschalig worden toegepast en gefinancierd.

Gezien het grote aantal partijen en initiatieven dat een rol speelt, vragen wij aan de SER Noord-Nederland om in haar advies in beeld te brengen wat de kritische succesfactoren zijn om deze ontwikkeling van de grond te trekken. De SER Noord-Nederland dient in een interactief proces met relevante partijen te komen tot een zo concreet mogelijk advies dat gericht is op de uitvoering en dat wordt gedragen door partijen die de uitvoering tot en succes kunnen maken.

Hoewel het advies nog niet is afgerond zal het zich in belangrijke mate gaan toespitsen op de vraag hoe de regio op dit onderwerp effectief kan worden geregeld, waarbij de eindgebruikers (inwoners) een centrale plek krijgen.

Financiën

De SER Noord-Nederland ontvangt jaarlijks een vergoeding vanuit SNN voor het uitoefenen van haar taken. SNN ontvangt hiervoor van de landelijke SER een exploitatiesubsidie. Daarnaast heeft het de mogelijkheid om aanspraak te maken op een projectsubsidie. Voor 2016 heeft de SER Noord-Nederland een projectsubsidie aangevraagd ten behoeve van het adviestraject 'Wendbare economie'.

In 2016 is er sprake geweest van een kleine onderbesteding van het beschikbare budget.

Een volledige financiële verantwoording wordt gegeven in bijlage 4.

**SOCIAAL ECONOMISCHE RAAD
NOORD-NEDERLAND**

Bijlagen

Bijlage 1

Samenstelling SER Noord-Nederland 2016

VOORZITTER

DHR. DRS. FR.C.A. JASPERS*

WERKGEVERS

VNO-NCW Noord

Dhr. Drs. L. Zwiers * (vicevoorzitter)

Dhr. Drs. Sj. Galema

MKB Nederland-Noord

Dhr. G. Kremer

Mevr. R. Westdijk

LTO Noord

Dhr. P. Bos

WERKNEMERS

FNV Noord

Dhr. A. Hoogsteen*

Mevr. J. de Lang

Mevr. I. Von Pickartz

CNV

Dhr. F. Strolenberg

VCP

Dhr. Mr. B. Bergsma

DESKUNDIGEN

Beleidsterrein Regionale Economie

Dhr. Prof. Dr. Ir. R. Rabbinge*

Beleidsterrein Ruimtelijke Ordening

Mevr. Ir. H. Blank

Beleidsterrein Innovaties

Dhr. Dr. H. Velthuisen

Beleidsterrein Arbeidsmarkt & Scholing

Dhr. Prof. Dr. J. P. Elhorst

Beleidsterrein Mondialisering

Dhr. Prof. Dr. S. Brakman

SECRETARIAAT

Algemeen Secretaris

Dhr. Drs. H. Bloupot

Secretariële ondersteuning

Mevr. I. Dijk (tot september 2016)

Mevr. C. van de Beek (m.i.v. september 2016)

Stagiaires:

Dhr. J. Kortenhorst (1 feb. '16 – 30 juni '16)

Mevr. F. Speerstra (1 sept. '16 – 31 dec. '16)

*Tevens lid van de agendacommissie SER Noord-Nederland

Bijlage 2

Samenstelling adviescommissies SER Noord-Nederland 2016

ADVIESCOMMISSIE WENDBARE ECONOMIE A WAARNEEMBARE TRENDS

Dhr. Prof. Dr. J.P. Elhorst (voorzitter)
Dhr. A. Hoogsteen
Mevr. R. Westijk

ADVIESCOMMISSIE WENDBARE ECONOMIE B LEVEN LANG LEREN

Dhr. A. Hoogsteen (voorzitter)
Dhr. P. Bos
Dhr. Drs. L. Zwiers
Dhr. Prof. Dr. S. Brakman

ADVIESCOMMISSIE WENDBARE ECONOMIE C INTERSECTORALE SAMENWERKING

Dhr. F. Strolenberg (voorzitter)
Dhr. S. Wind
Dhr. mr. B. Bergsma
Mevr. J. de Lang

ADVIESCOMMISSIE WENDBARE ECONOMIE D DIENSTENCHEQUES

Mevr. I. Von Pickartz (voorzitter)
Dhr. F. Strolenberg
Mevr. R. Westijk

ADVIESCOMMISSIE RUIMTELIJKE ORDENING

Mevr. Ir. H. Blank (voorzitter)
Dhr. F. Strolenberg
Mevr. I. Von Pickartz

ADVIESCOMMISSIE INNOVATIE

Dhr. Dr. H. Velthuisen (voorzitter)
Dhr. Drs. L. Zwiers
Mevr. J. de Lang

AD HOC ADVIESCOMMISSIE HEALTH

Dhr. Dr. H. Velthuisen (voorzitter)
Dhr. F. Strolenberg
Dhr. Drs. Sj. Galema

AD HOC ADVIESCOMMISSIE AGENDA STAD

Mevr. Ir. H. Blank (voorzitter)
Mevr. I. Von Pickartz
Dhr. F. Strolenberg

Bijlage 3

De SER Noord-Nederland in de media 2016

Leeuwarder Courant, 8 november 2016

Fries winkelonderzoek van start

RUTGER VAN DER MEIJ

LEEUWARDEN Twee grote onderzoeken in Friesland en Groningen moeten volgend jaar duidelijk maken hoe vaak Friezen shoppen in Groninger winkels en andersom.

Beide onderzoeken naar het regionale winkelgedrag worden op dit moment uitgevoerd door bureau Broekhuis Rijs in Zuidhorn. Die zal alle resultaten in het eerste kwartaal van 2017 naar de twee provincies opsturen. „Omdat de onderzoeken gelijktijdig plaatsvinden, krijgen we ook een beeld van de noordelijke koopstromen”, zegt adviseur Bert Broekhuis.

Juist om na te gaan hoeveel winkelbezoekers de provinciegrens over gaan, pleitte de SER Noord-Nederland dit voorjaar voor één groot noordelijk winkelonderzoek. Friesland wilde daar niet aan. „In Sneek zal men weinig waarde hechten aan wat in Assen gebeurt”, vond gedeputeerde Sander de Rouwe.

Winkeliers in plaatsen als Surhuisterveen en Gorredijk zeggen dat zij wel degelijk met regelmaat klanten uit Groningen en Drenthe krijgen. Of dat ook in de rest van Friesland het geval is, moet komend voorjaar duidelijk worden.

Voor Friesland gaat het om het eerste grote winkelonderzoek in jaren. Het laatste rapport over Friese ‘koopstromen’ dateert van 2007. Broekhuis Rijs doet onderzoek in 42 Friese winkelgebieden. Studenten van NHL Hogeschool zullen bezoekers vragen waarom zij juist daar komen winkelen, wat voor aankopen ze doen en waar ze vandaan komen. Ook brengt Broekhuis de plaatselijke winkelleegstand in kaart.

Het onderzoek kost 95.000 euro en wordt betaald door de provincie en de achttien deelnemende Friese gemeenten. pagina 30

‘Komst Factory Outletcentrum zaak van het hele Noorden’

GRONINGEN De drie noordelijke provincies buigen zich gezamenlijk over de vraag of en waar de komst van een Factory Outletcentrum (FOC) gewenst is.

Groningen, Fryslân en Drenthe gaan er vanuit dat een omvangrijk onderzoek naar de koopstromen in Noord-Nederland genoeg inzicht verschaft. „We willen ook weten wat de invloed van een FOC is op winkelgebieden in de omgeving, stelt de Groningse gedeputeerde Fleur Gräper (D66).

Al eerder waarschuwde de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Ne-

derland dat een FOC zelfs ten koste kan gaan van de leefbaarheid en koopcentra in andere provincies. De komst van een outletcentrum waar gedateerde merkkleding wordt verkocht, is geen lokale aangelegenheid. Daarmee mengde SER Noord zich in de discussie over de mogelijke vestiging van een FOC naar Assen en destijds ook nog Winschoten.

Gisteren spraken de drie provincies de intentie uit om in 2017 met een gezamenlijke noordelijke retailagenda te komen. Het ‘winkelandschap’ verandert ingrijpend. Het online winkelen neemt toe, consumenten trekken niet meer als vanzelf

sprekend en massaal naar winkelgebieden. Er moet iets te beleven zijn. Ondertussen worstelen met name de krimpgebieden met een overschot aan winkelruimte.

Die problematiek is aanleiding voor minister Henk Kamp (VVD, Economische Zaken) om met alle twaalf provincies ‘retaildeals’ met concrete afspraken te maken. Gisteren ondertekenden de provincies en de minister in Den Haag een akkoord.

De provincies komen met plannen voor nieuwe winkels of de sanering van winkelcentra en -gebieden die overbodig zijn.

Jongeren geven visie op arbeidsmarkt

Twintig jongeren uit Noord-Nederland vertellen vanavond bij University College Groningen hun visie op de arbeidsmarkt van de toekomst. Dit doen ze in het kader van de SER Noord-Nederland Challenge, een wedstrijd die de Sociaal Economische Raad voor het Noorden organiseert om jongeren te betrekken bij het toekomstige arbeidsmarktbeleid. De drie beste deelnemers mogen op 5 oktober aanschuiven bij de vergadering van SER Noord-Nederland om hun ideeën toe te lichten aan de leden.

‘Slimme huizen zijn noodzaak’

JOHAN DE VEER

GRONINGEN Woningen in de belevingsregio moeten bij bouwkundige versterking zo worden ingericht dat mensen op hoge leeftijd nog thuis kunnen wonen.

Dat schrijft de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland in een advies aan de provincie Groningen. Woningen energiezuinig maken is niet genoeg. Vooral in plattelandsdorpen is een groot tekort aan geschikte ouderenwoningen. Huizen bij de bouwkundige versterking niet levensloopbestendig maken is een gemiste kans, aldus SER Noord.

Om langer in de vertrouwde omgeving te kunnen wonen, zijn niet alleen technische aanpassingen nodig, zoals een douche en een slaapkamer op de begane grond en een trap waaraan een lift kan worden gemonteerd. In de woning moet ook zorg aan huis te organiseren zijn door middel van e-health, zorg via internet, en domotica, huisautomatisering.

„We moedigen het aan dat partijen als SER Noord breder kijken dan de problematiek door aardbevingen”, zegt NAM-woordvoerder Sander van Rootselaar. „Het is goed dat er wordt gekeken



Hans Alders

naar uitdagingen in Groningen.” Volgens de NAM kunnen overheid en marktpartijen het voortouw nemen. „De NAM heeft voor het testen van versterkingsmaatregelen acht woningen aangekocht. De noodzaak om te experimenteren is begrijpelijk. Als er goede afspraken worden gemaakt, zien we mogelijkheden om hiervoor woningen beschikbaar te stellen.”

De feitelijke bouwkundige versterking van de huizen in het gebied is nog nauwelijks op gang gekomen. Nationaal Coördinator Groningen Hans Alders onderschrijft het grote belang van aardbevingsbestendig, energiezuinig en levensloopbestendig bouwen van woningen. „Ik zie dit als een gezamenlijke opgave.”

‘Geen ondergrondse opslag CO₂ in gasveld’

GRONINGEN De provincie staat op dit moment afwijzend tegenover CO₂-opslag in lege gasvelden in de Eemshaven. Het draagvlak daarvoor ontbreekt.

„We hebben in het gaswinningsgebied een veiligheidsprobleem”, zegt gedeputeerde Nienke Homan (GroenLinks). „Wat ons betreft is CO₂-opslag absoluut niet aan de orde.” Homan reageert op voorstellen in het rapport *Ondergrond, kansen voor Noord-Nederland* van de Sociaal

Economische Raad (SER) Noord-Nederland. Dit adviescollege wijst op de kansen die de ondergrond biedt voor de economische ontwikkeling. SER Noord zegt zich te realiseren dat de negatieve ervaringen met de gevolgen van de gaswinning in het Noorden de discussie bemoeilijken.

Het provinciebestuur stelt dat de opslag van stoffen in de ondergrond pas acceptabel is als de veiligheid is gegarandeerd en de opslag op steun kan rekenen van de bewoners.

Geen geld voorwinkelleegstand

De noordelijke gemeenten hebben onvoldoende geld om het probleem van de winkelleegstand aan te pakken. De provincies hebben beperkt budget. Dit zegt het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) in reactie op een advies van de SER Noord-Nederland. Het SNN is niet van plan een noordelijk koopstroomonderzoek te houden. Friesland, Groningen en Drenthe doen dat afzonderlijk wel. Zo'n onderzoek moet aantonen in welke kernen de consument zijn boodschappen doet.

‘In winkelgebieden het roer drastisch omgooien’

Johan de Veer

GRONINGEN Het plan om winkelgebieden niet meer op elkaar te laten lijken en te streven naar onderscheidend aanbod, is goed voor de Oost-Groningse krimpregio.

Dat zegt de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland die adviseert om in het hele Noorden een einde te maken aan de klassieke concurrentiestrijd tussen gemeenten. Die gaan traditiegetrouw voor koopcentra waar werkelijk alles te krijgen is. Met als gevolg dat gemeenten op jacht naar een filiaal van die ene populaire winkelketen tegen elkaar worden uitgespeeld en de hoofdprijs betalen. Gemeenten willen allemaal zoveel mogelijk bezoekers uit de wijde omgeving trekken en een centrumfunctie in de regio vervullen.

Niet nodig, stelde Gerard Kremer, voorzitter van MKB Noord en lid van de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland. Hij pleitte gisteren bij de presentatie van het SER-advies over een Noordelijke Retailagenda voor het creëren van winkelgebieden die qua beleving en aanbod sterk van elkaar verschillen.

Kremer illustreerde dat met een voorbeeld. Onlangs was hij in Assen waar ondernemers bezorgd zijn over de demografische ontwikkeling en de toekomst van hun koopcentrum. „Straks zijn we een grijze stad, zeiden ze. Nou en? Prima toch? Niks negatiefs aan. Maak rollatorpleinen en zet overal in het centrum bankjes neer. Omarm de doelgroep waar je vooral op mikt en leg die in de watten.” Volgens SER Noord hebben gemeenten in Oost-Groningen de koppen al bij elkaar gestoken. Mede door de bevolkingsdaling en het internetwinkelen, is in de koopcentra meer leegstand ontstaan. Genoeg reden om winkelgebieden in Winschoten, Stadskanaal en Veendam wat in te dikken.

Maar ook om na te denken over nieuwe concepten. Om erachter te komen waar consumenten van alle leeftijden het liefst naartoe gaan, pleit SER Noord in heel Noord-Nederland voor een alles omvattend koopstroomonderzoek.

Wat Kremer betreft is vervolgens het bedrijfsleven aan zet, maar is ook voor de overheid een belangrijke rol weggelegd. „Een mooie binnenstad, een goed winkelhart in welke plaats dan ook, en een aantrekkelijk dorpscentrum, is een kwestie van afstemming. Overheden, ondernemers en vastgoedeigenaren moeten het roer omgooien en kijken hoe ze met vereende krachten de leefbaarheid overeind houden.”

SER Noord denkt dat gemeenten onderscheid moeten maken tussen koopcentra voor de dagelijkse boodschappen en centra die functioneren als ‘funcentrum’ om een dagje te komen winkelen.

Kremer geeft toe dat hier vijf jaar geleden al over gesproken werd. Hij wijst op de urgentie die er is om als overheid en bedrijfsleven plannen daadwerkelijk uit te voeren en echt tot actie over te gaan. Denk aan de hausse aan faillissementen in de retailsector. „Je ziet het vaker. Er moet eerst brand of oorlog zijn.”

‘Noorden te klein voor twee outletcentra’

Johan de Veer

GRONINGEN Noord-Nederland is met anderhalf miljoen inwoners veel te klein voor Factory Outlet Centers (FOC's) in Assen en Winschoten.

Dat stelt Frans Jaspers, voorzitter van de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland bij de presentatie van de Noordelijke Retailagenda. Hij noemt de gedachte dat er in dunbevolkt gebied een markt is voor twee FOC's, ronduit belachelijk. „Ze overlappen en beconcurreren elkaar veel te sterk.”

Hugo Velthuisen, lector New Business en ICT aan de Hanzehogeschool in Groningen, is ervan overtuigd dat beide outletcentra minder goed scoren als ze met elkaar in de slag gaan. „Je creëert te veel vierkante meters winkelruimte. Iedere individuele businesscase van zo'n FOC wordt daar slechter van.”

Hun uitspraken komen op het moment dat het gemeentebestuur van Oldambt een besluit wil nemen over de komst van een FOC in Winschoten. SER Noord waarschuwt dat een dergelijk project ten koste kan gaan van winkeliers en leefbaarheid in naburige koopcentra. Om die reden meent SER Noord dat het verlenen van medewerking aan een outletcentrum waar gedateerde merkkleding wordt verkocht, niet alleen een zaak moet zijn van de gemeente Oldambt. Dat geldt overigens ook voor Assen waar een outletcentrum gepland is. De gemeenteraad van Assen is enthousiast en projectontwikkelaar Revascom staat in de startblokken. De provincie Drenthe kijkt of parkeerruimte en bereikbaarheid van het FOC goed geregeld zijn.

Al eerder riep SER Noord de provincies Groningen, Friesland en Drenthe op met een gezamenlijk standpunt over een FOC te komen. Zij zouden zich kunnen buigen over de vraag waar in het Noorden dit prestigieuze project de minste schade aanricht voor de omgeving.

Volgens Jaspers voeren de drie provincies hierover al gesprekken. Hij zegt

We zeggen het maar even voor de zekerheid: printen is alleen toegestaan voor persoonlijk gebruik. Het is niet supersympathiek om dit artikel te verspreiden. Sterker nog: het is verboden. Gelukkig is het heel eenvoudig om anderen een Blendle-linkje te sturen. Delen kan dus altijd!

LEEWARDER COURANT

06-04-2016

Friesland schuift retail-advies aan de kant

ATZE JAN DE VRIES

LEEWARDEN Friesland voelt niets voor een snel onderzoek naar koopstromen op noordelijke schaal, zoals de SER Noord-Nederland adviseert.

Het noordelijk adviesorgaan vindt zo'n onderzoek nodig om zicht te krijgen op de toekomst van de retail-sector. Veel winkeliers hebben het moeilijk. De afgelopen maanden zijn grote landelijke ketens onderuit gegaan, waaronder V&D en de drogisterijen van DA.

De SER Noord-Nederland verwacht een toename van de leegstand. Op dit moment is die in het Noorden zo'n 7,5 procent, conform het landelijke gemiddelde. Friesland scoort met 6,9 procent beter dan Drenthe (rond de 7,5 procent) en Groningen (meer dan 8 procent).

Om op lokaal, gemeentelijk, provinciaal en bovenprovinciaal niveau een goede verdeling van het aanbod te kunnen maken is eerst koopstroomonderzoek nodig, vindt het adviesorgaan. Dit moet uitwijzen waar en wanneer de consument zijn boodschappen doet.

Dat overstijgt provinciegrenzen, vinden onderzoeker van de SER Hugo Velthuisen en Gerard Kremer, die namens MKB-Noord in de SER zit. Inwoners van Kremers woonplaats Roden bijvoorbeeld winkelen in Drachten, Groningen, Assen en Roden. Ook Velthuisen ziet heil in een benadering voorbij provinciegrenzen.

Gedeputeerde Sander de Rouwe legt de prioriteit bij een onderzoek op provinciale schaal, waarover hij najaar 2015 in gesprek is gegaan met de wethouders van economische zaken van de Friese gemeenten. Binnenkort wordt het aanbesteed. Later dit jaar verwacht hij de eerste uitkomsten. Van een noordelijk onderzoek moet eerst de meerwaarde blijken, zegt hij: „In Sneek zal men weinig waarde hechten aan wat in Assen gebeurt.”

CO2-opslag is slechtstijdelijke oplossing

Terecht merkt John Geijp in zijn artikel 'Zonder vuile handen geen schone atmosfeer' (LC 25 maart) op dat CO2-opvang duur is en een hoog energieverbruik heeft.

Omdat fossiele centrales en auto's meer dan de helft van hun brandstof ongebruikt weggooien, levert vermindering van centrales en benzinepompen de snelste weg naar duurzame oplossingen op.

En dit wordt mogelijk gemaakt met zonnepanelen en de elektrische auto. Beiden verminderen niet alleen de CO2-uitstoot maar ook nog eens de energierekening! CO2-opslag levert slechts een tijdelijke vuile oplossing.

Wat je onder het kleed veegt, kom je altijd weer tegen. Waarom de omweg via dure CO2-opvang met hoog energieverbruik? Waarom onze energie en investeringen niet direct steken in duurzame oplossingen? Laat de SER Noord-Nederland adviseren om nieuwbouw- en renovatiewoningen en bedrijfsgebouwen uit te rusten met zonnepanelen, warmte-kracht-koppeling (wkk) verwarming en een buitenstopcontact voor elektrische auto's. Laten ze adviseren te investeren in een betere infrastructuur voor de elektrische auto. Dan hoeven we niks onder het kleed te vegenen zijn investeringen schoon en maar eenmaal nodig.

WOUTER BOURGONJE

Drachten

WETENSCHAP

Nieuwe ronde voor gasopslag

Vijf jaar geleden liep de discussie over de opslag van CO₂ in het Noorden vast. Nu staat het onderwerp weer op de agenda. 'Iedereen is intussen afgekoeld.'



Beeld van een eerder protest tegen de opslag van CO₂ bij Wirdum. FOTO SIESE VEENSTRA

GERDT VAN HOFSLLOT

Volgens de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland moet er opnieuw worden gekeken naar de opslag van koolstofdioxide in Noord-Nederland. CO₂ afkomstig uit de kolencentrale van RWE in de Eemshaven kan worden afgevangen en ondergronds opgeslagen in lege gasvelden in Boerakker en Sebaldeburen in Groningen en Eemshaven in Drenthe.

Dit ondanks het massale verzet van Groningen, Friesland en Drenthe, die vijf jaar geleden weigerden het 'afvoerputje' van Nederland te worden, nadat eerder een plan voor CO₂-opslag in Barendrecht was afgeblazen na felle protesten.

De SER denkt dat zo'n project perspectief biedt omdat het Noord-Nederland werkgelegenheid oplevert en bovendien kennis die het Noorden elders te gelde kan maken. En passant kan de regio zo een steentje bijdragen aan de terugdringing van de hoeveelheid koolstofdioxide in de atmosfeer.

Verrassend, zegt Henk Moll, hoogleraar natuurlijke hulpbronnen aan de Rijksuniversiteit Groningen. „Ik wist wel dat deze discussie werd gevoerd in bepaalde gezelschappen waar men zich met duurzame energie bezighoudt. Maar ik had niet gedacht dat daar nu ook een economische invulling aan wordt gegeven.”

Dat er nu weer volop over de CO₂-

opslag wordt gepraat, komt volgens Moll door de besprekingen tijdens de klimaatconferentie in Parijs, afgelopen november. „Daar stond het onderwerp hoog op de agenda. Er is daar overigens niet gezegd wat elk land precies moet doen.”

Dat er weer voorzichtig pogingen worden gedaan de ondergrondse gasopslag bespreekbaar te maken, kan ook een strategie zijn, denkt hij. „Men denkt dan: na het echec van vijf jaar geleden, toen er massaal verzet was tegen de opslag, is iedereen wel weer afgekoeld. Er zijn alweer de nodige jaren verstreken. Bovendien worden er nu ook nieuwe argumenten gebruikt, zoals de bevordering van de werkgelegenheid.”

Moll denkt dat de opslag van CO₂ onvermijdelijk wordt wanneer ver-

‘Veertig jaar geleden was iedereen tegen de komst van LNG’

vuilende kolencentrales in ons land niet worden gesloten. En de kans dat dat laatste gebeurt, acht hij niet zo groot. „Neem de kolencentrale in de Eemshaven, die is nog maar een paar jaar in gebruik. Sluiting ligt dan niet voor de hand. En als kolencentrales niet worden gesloten, dan heb je opslag hard nodig om de CO₂-concentratie in de atmosfeer in de hand te houden.”

De hoogleraar is enthousiast over een mogelijke studie naar de haal-

baarheid van CO₂-opslag in het Noorden. „Maar in dit geval denk ik wel dat het voorstel iets te vroeg komt. Het is de vraag of ondergrondse opslag van CO₂ nu haalbaar is.”

Dat heeft volgens hem vooral te maken met de lage prijs van emissierechten op het moment. Bedrijven betalen voor het in de lucht blazen van een ton CO₂ minder dan 20 euro. „Dat bedrag moet minstens verdubbelen voor het voor bedrijven interessant wordt om iets aan opslag van CO₂ te doen. Die prikkel ontbreekt nu.”

Daarnaast is het de vraag of de bevolking een nieuwe discussie over de kwestie op prijs stelt. Er zijn immers nog altijd vragen over bijvoorbeeld de veiligheid en de gevolgen op lange termijn. Het draagvlak houdt kortom niet over. „De nieuwe discussie is ook nog niet gekoppeld aan een politiek debat”, constateert Moll voorzichtig.

De voorstanders kunnen er nu op wijzen dat er bij een aantal projecten concrete ervaring is opgedaan. „Die kun je grondig evalueren. Het argument dat deze techniek nog nergens is toegepast, gaat niet meer op.”

Hij verwacht dat de opslag van CO₂-gas er uiteindelijk komt. „Kijk naar de komst van LNG, vloeibaar aardgas. Veertig jaar geleden was ook iedereen daar tegen, het zou onverantwoord zijn en veel te gevaarlijk. Nu worden de zeeën druk bevaren door LNG-schepen en er zijn nooit ongelukken.”

Opslag CO₂ niet zonder risico

Koolstofdioxide is een onbrandbaar, reukloos en kleurloos gas dat een vast bestanddeel is van de atmosfeer (in een kleine concentratie van circa 0,04 procent). Het wordt niet als giftig beschouwd. Echter, omdat het zwaarder is dan lucht, kan het risico's opleveren. In concentraties van meer dan 17 procent is het bij inademing voor mensen binnen een minuut dodelijk. Dergelijke situaties kunnen zich bijvoorbeeld voordoen als het in een afgesloten ruimte terechtkomt, of buiten wanneer het windstil is.

Een van de bezwaren tegen de opslag van koolzuurgas in de ondergrond is dat het mogelijk vrijkomt door lekken in transportleidingen of na een kleine aardbeving. Het gas zou zich dan bijvoorbeeld in kruipruimtes van huizen kunnen ophopen, wat kan zorgen voor gevaarlijke situaties. Vorig jaar promoveerde een onderzoeker aan de Rijksuniversiteit Groningen op een nieuwe meettechniek, waarmee lekkages van CO₂ uit ondergrondse opslagen snel en nauwkeurig zijn op te sporen.

OPINIE

Zonder vuile handen geen schone atmosfeer

Opslag van CO₂ in de bodem kan een wapen zijn in de strijd tegen het broeikas effect. Maak het bespreekbaar.

JOHN GEIJP

De Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland opperde het deze week heel voorzichtig: doe alsnog een proef met de ondergrondse opslag van CO₂ die de energiecentrales in de Eemshaven uitstoten.

Die omzichtigheid was begrijpelijk. Nog maar vijf jaar geleden strandden plannen voor zo'n proefproject op massief verzet. Bovendien: door de aardschokproblematiek is er in het Noorden huiver voor alles wat te maken heeft met bodem en energie. Reden voor GroenLinks-gedeputeerde Nienke Homan het idee van de SER als 'niet aan de orde' weg te zetten.

CO₂-opslag wordt echter in veel scenario's gezien als een serieuze en noodzakelijk optie om het broeikas effect te stoppen. Zelfs de Natuur- en Milieufederatie Groningen billijkt vijf jaar geleden het plan voor de proef. Veel deskundigen stellen dat de opwarming van de aarde alleen kan worden gestopt door koolstofdioxide in de (zee)bodem op te slaan.

Een snelle en verantwoorde overgang naar groene energie kan volgens hen gediend zijn met bijvoorbeeld respect voor kolengestookte centrales, als de CO₂-uitstoot daarvan wordt afgevangen en opgeslagen. Dat voorkomt – in het geval van Nederland – bovendien een kapitaalvernietiging van vele miljarden euro's die het gevolg zal zijn van een voortijdige sluiting van de kolencentrales.

Slechts een paar dagen voor de SER zijn suggestie deed, kwam een groep Nederlandse energiedeskundigen onder leiding van emeritus hoogleraar Wim Turkenburg met een ander plan. Zij pleiten ervoor de kolencentrales om te bouwen voor de stook van biomassa en vervolgens de koolstofdioxide op te slaan.

Met die dubbele aanpak van het broeikas effect, wordt CO₂ uit de atmosfeer gehaald. Dat is volgens de schrijvers van het plan noodzakelijk om te voorkomen dat temperatuur op aarde meer dan anderhalf tot twee graden toeneemt, de doelstel-



Protestbord tegen CO₂-opslag in de buurt van Spijk.

FOTO GEERT JOB SEVINK

De aanpak van het klimaatprobleem zal weerstanden oproepen

ling die tijdens de klimaatop in Parijs door bijna 200 landen werd onderschreven.

De techniek wordt ook beproefd om zware industrieën 'schoon' te maken. Het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) gaat in Zweden een experiment doen met de afvang van CO₂ bij een staalfabriek, met daarbij overigens een belangrijke rol voor een vinding van het Veendammer bedrijf Kisuma.

CO₂-opvang heeft ook nadelen. Het is duur, heeft een hoog energieverbruik en kan in sommige gevallen leiden tot bevingen. Op veel plekken in de wereld wordt echter gezocht naar verbetering van de techniek.

Het pleit voor ondergrondse CO₂-opslag is zeker nog niet gewonnen. De omstandigheden in het Noorden zijn door begrijpelijke omstandigheden, de aardschokproblematiek, bepaald niet ideaal voor een nieuwe discussie over een proef. En ofschoon de noodzaak ook de opwarming van de aarde te stoppen breed wordt onderschreven, worden de

consequenties daarvan vaak niet geaccepteerd. Zie het eerdere verzet tegen de CO₂-opslag, maar ook het op-roer tegen de windmolens.

De urgentie van het klimaatprobleem vraagt evenwel om een 'open mind'. De oplossing verdraagt geen grote selectiviteit in de mogelijkheden die daarvoor zijn. Er zijn niet veel mogelijkheden om de atmosfeer schoon te krijgen.

Een nieuw energiesysteem met biovergisters, installaties voor geothermie, aardwarmte, zonne- en windenergie zal op het gebied van landschappelijke waarden, kosten, consumentengedrag en mogelijk zelfs veiligheid inschikkelijkheid van de burgers vragen. De aanpak van het klimaatprobleem zal vaak weerstanden oproepen.

Politiek en bestuurders moeten die niet bij voorbaat uit de weg gaan. De aanpak van het klimaatprobleem is van groot belang. Waar de SER een economisch motief heeft de benutting van de Groningse ondergrond te bepleiten, geldt bovenal ook een milieuarargument. Juist omdat de ondergrond in Groningen en Drenthe zich leent voor een proef, kan het Noorden dat zien als een bijzondere verantwoordelijkheid om met de CO₂-opslag een bijdrage te leveren aan de oplossing van het klimaatvraagstuk. Dat is een mooie insteek om het voorstel van de SER nog eens te overwegen. Zonder vuile handen geen schone atmosfeer...

‘Benut aardwarmte in Friesland’

JOHAN DE VEER

LEEWARDEN De ondergrond kan veel beter worden benut. Friesland heeft een goede uitgangspositie als het gaat om het winnen van warmte uit de diepe bodem.

Die conclusie trekt de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland in het rapport Ondergrond, kansen voor Noord-Nederland. Friesland, Groningen en Drenthe worden nadrukkelijk geadviseerd de mogelijkheden om zelf geld te verdienen aan opslag van warmte, waterstof, perslucht en CO₂ niet te laten lopen.

In een groot deel van de ondergrond in Noordoost-Friesland is op enkele kilometers diepte water van 90 graden of heter te winnen. Daarmee kan elektriciteit worden opgewekt.

Bijzonder aan het rapport van SER Noord is het advies om te beginnen met ondergrondse CO₂-opslag. In 2010 strandde een voorstel in die richting toen het Rijk, na heftige protesten in Barendrecht, hiervoor het oog liet vallen op lege gasvelden in Groningen en Drenthe. Inwoners en bestuurders verklaarden dat het Noorden niet het afvalputje van Nederland mocht worden. Een jaar later zag het kabinet bij gebrek aan draagvlak af van ondergrondse CO₂-opslag.

Gerard Kremer, lid van SER Noord en voorzitter van MKB Noord, zou het ernstig betreuren als dezelfde sentimenten nieuw onderzoek naar CO₂-opslag in de weg staan. „Uit onderzoek zou kunnen blijken dat ondergrondse opslag hier helemaal niet eng en gevaarlijk is. Als dat zo is, moet je dat wel begrijpelijk brengen, zodat mensen zeggen: ‘O is dat wat je bedoelt’.” Volgens Kremer zou het van grote betekenis zijn als de discussie over CO₂-opslag opschuift. „Van emotie naar: verdorie, er zit wellicht iets voor ons in. Want dat is de andere emotie: er is jaren geprofiteerd van ons gas en we krijgen daar niks voor terug.” Daarom vindt SER Noord dat de noordelijke provincies en niet het Rijk de ondergrond moeten exploiteren. „Het geld moet hier blijven”, aldus Kremer.

Hilde Blank, lid van SER Noord en adviseur ruimtelijke ontwikkeling, zegt dat het Noorden er niet aan ontkomt zijn stem te laten horen. Het Rijk werkt al enige tijd aan een nieuwe structuurvisie ondergrond. „Maak het hier bespreekbaar, begin als de tijd rijp is met kleinschalige projecten en doe daar ervaring mee op.” Blank erkent dat door de gaswinning en de aardbevingen het vertrouwen van Groningers in de wijze waarop het Rijk omgaat met alles wat zich onder hun voeten afspeelt, is verdwenen.

„Met datgene wat onder de grond gebeurt, kunnen we nieuwe werkgelegenheid creëren en de noordelijke economie sterker maken”, zegt Frans Jaspers, voorzitter van SER Noord. Hij noemt warmte uit de diepe ondergrond van Friesland voor gebouwen en opslag van wind- en zonne-energie in Drentse water- en bodembassins, en dus ook CO₂-opslag voor algenteelt in Groningen. Jaspers bevestigt dat uit kleine projecten met CO₂ in de Eemshaven de afvang en opslag van koolstofdioxide van nabijgelegen energiecentrales kan voortvloeien. „Over de vraag of we de energiecentrales in ons advies moesten opnemen, is gediscussieerd. Het werd ja omdat we geen verstoppertje spelen.” SER Noord sprak met NAM, RUG, TNO, Rijkswaterstaat en diverse overheden. „De conclusie luidt dat er veel meer in de grond zit dan gas. Met wat in de ondergrond zit kun je bovengronds meer doen”, aldus Jaspers.

SER Noord: overweeg CO2-opslag

JOHAN DE VEER

GRONINGEN De ondergrond in het Noorden kan beter worden benut. Het is goed een proef te doen met de opslag van CO₂ afkomstig van energiecentrales in de Eemshaven.

Dat stelt de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland in het gisteren uitgebrachte rapport *Ondergrond, kansen voor Noord-Nederland*. De provincies Groningen, Friesland en Drenthe wordt nadrukkelijk geadviseerd de mogelijkheden om zelf geld te verdienen aan opslag van warmte, waterstof, perslucht en CO₂ niet te laten lopen.

Het advies van SER Noord om te beginnen met CO₂-opslag is opmerkelijk. In 2010 waren de rapen gaar

toen het Rijk na heftige protesten in Barendrecht het oog liet vallen op lege gasvelden in Groningen (Sebaldeburen, Boerakker) en Drenthe (Elleveld). Inwoners en bestuurders verklaarden dat het Noorden niet het afvalputje van Nederland mocht worden. Een jaar later zag het kabinet bij gebrek aan draagvlak af van ondergrondse CO₂-opslag.

Gerard Kremer, lid van SER Noord en voorzitter van MKB Noord zou het ernstig betreuren als dezelfde sentimenten nieuw onderzoek naar CO₂-opslag in de weg staan. „Uit onderzoek zou kunnen blijken dat ondergrondse opslag hier helemaal niet eng en gevaarlijk is. Als dat zo is, moet je dat wel begrijpelijk en sexy brengen, zodat mensen zeggen: o, is dat wat je bedoelt.“

Volgens Kremer zou het van grote betekenis zijn als de discussie over CO₂-opslag opschuift. „Van emotie naar: verdorie, er zit wellicht iets voor ons in. Want dat is de andere emotie: er is jaren geprofileerd van ons gas en we krijgen daar niks voor terug.“ Daarom vindt SER Noord dat de noordelijke provincies en niet het Rijk de ondergrond moeten exploiteren. „Het geld moet hier blijven“, aldus Kremer.

Hilde Blank, lid van SER Noord en adviseur ruimtelijke ontwikkeling bij BVR, zegt dat het Noorden er niet aan ontkomt zijn strom te laten horen. Het Rijk werkt al enige tijd aan een nieuwe structuurvisie ondergrond (Strong). „Maak het hier bespreekbaar, begin als de tijd rijp is met kleinschalige projecten en doe

‘Met wat onder de grond gebeurt, kunnen we hier werk creëren’

daar ervaring mee op.“ Ze erkent dat door de gaswinning en de aardbevingsen het vertrouwen van de Groningers in de wijze waarop het Rijk omgaat met alles wat zich onder hun voeten afspeelt, is verdwenen.

„Met datgene wat onder de grond gebeurt, kunnen we nieuwe werkgelegenheid creëren en de noordelijke economie sterker maken“, zegt Frans Jaspers, voorzitter van SER Noord. Hij noemt warmte uit de die-

pe ondergrond van Friesland voor verwarming van gebouwen en opslag van wind- en zonne-energie in Drentse water- en bodembassins. En dus ook CO₂-opslag voor algenteelt in Groningen. Jaspers bevestigt dat uit kleine projecten met CO₂ in de Eemshaven de afvang en opslag van koolstofdioxide van nabijgelegen energiecentrales kan voortvloeien.

„Over de vraag of we de energiecentrales in ons advies moesten opnemen, is gediscussieerd. Het werd ja omdat we geen verstopperijje speelden.“ Om tot dit advies te komen sprak SER Noord met NAM, RUG, TNO, Rijkswaterstaat en overheden.

„De conclusie luidt dat er veel meer in de grond zit dan gas. Met wat in de ondergrond zit kun je bovengronds meer doen“, aldus Jaspers. **pagina 2**

CO₂-opslag blijft brug te ver voor Gronings provinciebestuur

JOHAN DE VEER

GRONINGEN „Niet aan de orde. Geen ondergrondse opslag van CO₂ afkomstig van energiecentrales in de Eemshaven”, zegt de Groningse gedeputeerde Nienke Homan.

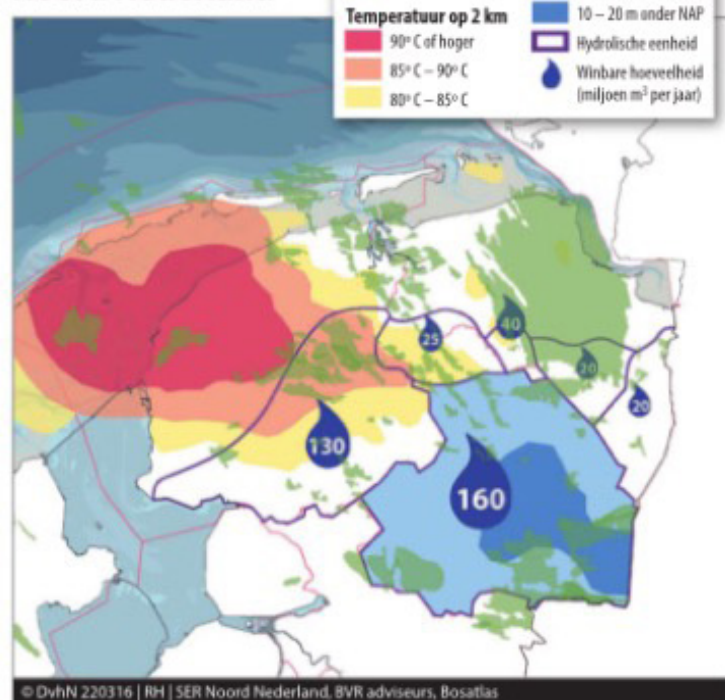
Ze reageert op uitlatingen van de Sociaal Economische Raad (SER) Noord-Nederland. De raad adviseert allerlei mogelijkheden voor het gebruik van de ondergrond, dus ook voor de opslag van CO₂, te onderzoeken. Met de opslag van warmte (Friesland), waterstof (Drenthe) en CO₂ (Groningen) kan, als bedrijven daar economische activiteiten aan koppelen, geld worden verdiend, aldus SER Noord.

Dit adviescollege vreest echter dat het rapport, over gebruik van de ondergrond voor allerlei doeleinden, wordt overschaduwd door een discussie over ondergrondse CO₂-opslag. Homan zei gisteren dat zelfs een proef een brug te ver is, vanwege de perikelen rond de gaswinning, de aardbevingen en het gebrek aan vertrouwen bij de Groningers in de rijksoverheid.

De laatste keer dat over de opslag van koolstofdioxide in de Groningse en Drentse bodem werd gediscussieerd, ging het voor de rijksoverheid helemaal mis. Bij de eerste de beste informatie-avond in Grootegast in 2010 probeerde het Rijk met een strakke regie van de bijeenkomst een discussie in de kiem te smoren.

Inwoners waren woest en actiegroepen deden er nog een schepje bovenop. Na hevige protesten ging het plan om CO₂ van de energiecentrales af te vangen en onder de grond te stoppen in lege gasvelden, na een jaar van tafel. In een vertrou-

Ondergrond bodem Noord-Nederland



welijk rapport werd door betrokkenen geconcludeerd dat de zaak helemaal verkeerd was aangepakt. Het Rijk handelde onder het simpele motto: Barendrecht nee, het Noorden ja. Daarmee stond voor noorderlingen vast dat hun regio werd gezien als het afvalputje van Nederland. In een vertrouwelijke evaluatie trokken betrokkenen de conclusie dat ondergrondse CO₂-opslag nooit meer als een op zichzelf staand onderwerp moet worden gebracht.

Ongeveer vijf jaar later lijkt het advies van SER Noord een voorzich-

tige poging de vastgelopen discussie over ondergrondse CO₂-opslag nieuw leven in te blazen. Deze keer in samenhang met andere activiteiten in de bodem. Gerard Kremer, lid van SER Noord en voorzitter van MKB Noord, hoopt dat de regionale politiek in staat is zich niet te laten leiden door emotie. „Laten we mogelijkheden om de ondergrond beter te benutten economisch en wetenschappelijk onderzoeken. Voorop staat dat het geld wat met de ondergrond verdiend wordt, in het Noorden moet blijven.”

Bijlage 4

Jaarrekening 2016

UITGAVEN	BEGROTING 2016	EXPLOITATIE 2016
Personeelskosten	€ 182.075	€ 169.004
Salariskosten en stagevergoeding	€ 146.000	€ 131.340
Reis-, verblijf- en representatiekosten	€ 6.000	€ 7.272
Studie en opleiding	€ 1.500	€ 0
Vergoeding voorzitter en deskundigen	€ 28.075	€ 29.599
Overige personeelskosten	€ 500	€ 793
Huisvesting	€ 19.000	€ 18.074
Kantoorkosten	€ 24.500	€ 17.446
Frankeer en transport	€ 1.000	€ 915
Kantoorartikelen	€ 1.000	€ 778
Drukwerk	€ 4.000	€ 4.377
Vakliteratuur & lidmaatschappen	€ 1.000	€ 1.094
Telefoonkosten	€ 2.800	€ 1.032
website & online	€ 9.000	€ 2.137
Automatisering	€ 5.000	€ 6.221
Overige kantoorkosten	€ 500	€ 892
Algemene kosten	€ 72.000	€ 57.818
Vergaderkosten	€ 1.500	€ 1.712
Accountantskosten	€ 3.500	€ 0
Onderzoek & conferenties	€ 55.000	€ 48.223
Diverse kosten externe opdrachten	€ 10.000	€ 4.875
Publiciteit	€ 2.000	€ 3008
Onvoorzien	€ 2.703	€ 0
TOTAAL	€ 300.078	€ 262.342

INKOMSTEN	BEGROTING 2016	EXPLOITATIE 2016
Bijdrage SER Nederland	€ 147.078	€ 128.587
exploitatiesubsidie	€ 122.565	€ 104.074
projectsubsidie 2016	€ 24.513	€ 24.513
Bijdrage Noord-Nederland	€ 153.000	€ 133.755
Bijdrage SNN (Drenthe, Fryslân en Groningen)	€ 100.000	€ 87.434
Bijdrage provincie Groningen	€ 53.000	€ 46.321
TOTAAL	€ 300.078	€ 262.342

